

Evaluering - evaluerende praktikker: Udkast til en empirisk definition

Morten Nørholm

Under the given circumstances, in societies after the Modern, as a part of a neoliberal public administration and within the framework of a praxeological explanation, evaluations, in the normal form that has developed since the beginning of the 1980s pr. definition have the proper pedagogical function of (a) systematically hindering the production of a systematic/scientific insight in what is subjected to the evaluation, (b) ensuring that already socially necessary administrative initiatives are (can be) taken *as if* they referred to the results of an investigation, and not, which rather seems to be the case, pr. administrative/bureaucratic *habitus* and as a legitimation of socially necessary administrative initiatives. Because the administrative initiatives taken after an evaluation are taken with reference to the so-called results of the implemented evaluation, and because these initiatives are taken pr. *habitus* and not pr. systematic insight as it is implicated, and which gives the evaluations their legitimacy, evaluations too and by definition have the proper pedagogical function of (c) cementing and expanding an existing, in principal arbitrary, unequal social distribution of material and symbolic goods and therefore of power. Under the given circumstances it seems that this pedagogical function is the sole function of evaluations.

Keywords: Evaluation, evaluation research, praxeology, social reproduction, new public management

Indledning og baggrund

I denne tekst afrapporteres visse væsentlige resultater af min forskning om evalueringer, en empirisk funderet definition på evaluering/evaluerende praktikker (jf. referencelisten). En sådan definition ser ud til at være nærmest det modsatte af de gængse definitioner (jf. fx Scriven, 1991, 1) som kendetegnes ved at være normative over for en række forhold ved evalueringerne. Overordnet betragtet gælder det frem for alt den implicerede teori om genese og struktur af menneskelige handlinger som normal eller doksisk evalueringsforskning har til fælles med et bureaukratisk-administrativt felt, et magtens felt (jf. bl a Nørholm, 2008a), hvilket placerer doksisk evalueringsforskning ikke i et relativt autonomt felt, men i en ikke-autonom, decideret afhængig del af et magtens felt.

Dette arbejde anses for relativt originalt. Generelt indeholder evalueringsforskning formuleringer af mange forskellige normative definitioner. Fra ganske

banale forskrifter til resultatet af systematiseret forskning. Men det ser ikke ud som om andre har forsøgt sig på den måde som afrapporteres her.

Arbejdet som opsamles her, indebærer ikke en (gen)afdækning af hvem der i et evaluerings-/evalueringsforsknings-landskab eller -felt siger hvad, og med hvilke konsekvenser; en undersøgelse svarende til den som lå til grund for dele af min afhandling (Nørholm, 2008a), findes ikke her. Efter de præliminære undersøgelser som afrapporteres her, ser det dog ud som om forholdene er nogenlunde de samme, eventuelt med en større polarisering: Der er (stadig) ingen videnskabelig pol (i streng mening, jf. Durkheim, 1975) i et evalueringsforsknings-felt, og evalueringsforskning er (stadig) først og fremmest en socialt nødvendig, legitimerende ledsagende diskurs til de gennemførte evalueringer, hvor begge dele udgør et administrativt/bureaukratisk redskab, et ledelsesredskab inden for rammen af en New Public Management.

I forbindelse med afhandlingsarbejdet gennemførtes en undersøgelse af et felt af producenter af det som jeg dengang kaldte normal evalueringsforskning, men som her og kun i visse tilfælde i stedet kaldes doksisk evalueringsforskning.¹ Samtidig konstrueredes et felt af producenter af evalueringsforskning. De konkrete personer som er bærere af disse positioner, placeredes i en figur med positionerne, inklusive den position som indtages af forfatteren til denne artikel. Der er ikke gennemført en tilsvarende undersøgelse i forbindelse med denne artikel. I stedet er det undersøgt om og hvordan de tidligere kortlagte personer har bevæget sig inden for feltet. Dog er det ikke undersøgt i detaljer hvilken retning disse centrale producenters produktion har taget, og i fald der er kommet flere producenter på banen, hvem der i så fald er tale om, og deres produktion og denne forsknings karakteristika.

Resultaterne af den præliminære undersøgelse tyder dog på en accentuering af modsætningerne mellem producenterne af *doxa* (EA, PD-L, HFH, (FH), HKK) og producenten af *heterodoxa* (MN):

*Erik Albæk.*² Professor, Centre for Journalism, Department of Political Science and Public Management, Syddansk Universitet. EA har *samme stilling*. EA ser ud til at beskæftige sig med evalueringer/evaluerende praktikker på samme måde som tidligere.

*Peter Dahler-Larsen.*³ Professor, Institut for Statskundskab, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet. PD-L var *tidligere professor på Syddansk/Odense Universitet*. PD-L ser ud til at beskæftige sig med evalueringer/evaluerende praktikker på samme måde som tidligere at dømme efter publikationslisten.

*Hanne Foss Hansen.*⁴ Professor, Institut for Statskundskab, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet. HFH har *samme stilling*.

HFH ser ud til at beskæftige sig med evalueringer/evaluerende praktikker på samme måde som tidligere at dømme efter publikationslisten.

*Finn Hansson.*⁵ Associate professor emeritus, Department of Management, Politics and Philosophy, Copenhagen Business School, Handelshøjskolen. FH var tidligere lektor, forskningsbibliotekar på CBS, Handelshøjskolen.

*Hanne Kathrine Krogstrup.*⁶ Professor med særlige opgaver, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet. HKK var tidligere lektor på Aalborg Universitet. HKK har haft opgaver i ledelsen af Aalborg Universitet⁷ og ser ud til at beskæftige sig med evalueringer/evaluerende praktikker på samme måde som tidligere at dømme efter publikationslisten.

Morten Nørholm. Fratrådt stillingen som lektor på Uppsala universitet. MN var tidligere adjunkt og før dette ph.d.-studerende på DPU. MN ser ud til at beskæftige sig med evalueringer/evaluerende praktikker på samme måde som tidligere.⁸

Samlet set og i forhold til den tidligere undersøgelse i Nørholm (2005, 2008a, 2008c) sker der altså en styrkelse af de dominante positioner og en svækkelse af den dominerede position: PD-L er nu professor i hovedstaden og ikke i provinsen, HKK er nu professor MSO og ikke lektor, de øvrige jobs er de samme, MN er ikke længere ansat på et universitet.

Det er vanskeligt at finde opgørelser over omfanget af anvendelsen af evalueringer, om anvendelsen er gået frem eller tilbage osv. Hanne Foss Hansens undersøgelse af 452 gennemførte evalueringer ser stadig ud til at være den eneste empiriske undersøgelser af evalueringer i større skala, i det mindste i Danmark (jf Foss Hansen, 2003, og jf. analysen i Nørholm, 2008a, 160-163). Søgninger på nettet efterlader det indtryk at evalueringer er selvfølgelige og begrundes sig selv; der er ikke grund til at undersøge hvad evalueringer er, hvorfor evalueringer gennemføres, og hvilken funktion evalueringer har; alt sådant fremstår som fuldkommen selvindlysende. Dette tages som udtryk for en utroligt stærk *doxa*. Samtidig ses at doksisk *evalueringsforskning* frem for alt indeholder tidsligt fremadrettede definitioner og retningslinjer: sådan skal en evaluering forstås/tolkes, dette kendetegner en evaluering, sådan skal den gennemføres, og sådan skal den ændres for at kunne gennemføres på den rette måde. Stilles der kritiske spørgsmål, er det med den formål at rette op på eventuelle fejl. Evalueringsforskning bliver dermed en nødvendig del af evalueringer, en ledsagende diskurs til de konkrete evalueringshandlinger i langt større grad end en forskning som forklarer tilstedeværelsen af evalueringer. En sådan forskning udgør dermed det diametralt modsatte af det som er denne artikels ambition, at i et brud med det umiddelbare, det som præsenterer sig som selvfølgeligt (jf. Bachelard, 1976) præsenterer en

empirisk definition til at identificere handlinger som fungerer evaluerende, evaluerende praktikker, uden en doksisk betegnelse som begrænsning.

Et udtryk for doksisk evalueringsforskningen ses i Jerkedal (2010) som forfatteren beskriver ikke som en håndbog, men som en lærebog hvor forfatteren ”försöker ge en personliggt färgad bild av utvärdering i praktik och teori” (Jerkedal, 2010, 13). I fjerde oplag fra 2010 henviser forfatteren til sin egen hævde i bogens første oplag: ”Redan i denna boks första upplaga 1999 skrev jag ’I dag utvärderas som aldrig förr’” (Jerkedal, 2010, s. 37), men der angives ingen kilder til udsagnet. Derefter sammenlignes antallet af hits på en google-søgning på ordet ”utvärdering”: ”1969 [1996]: 3.060; 1999: 31.700; 2009: 77.700” (Jerkedal, 2010, 37).

En gentaget google-søgning 23/9-2019 gav 7.220.000 hits.⁹ Jerkedal (2010) antager derefter at det faktum at der *skrives mere om* evalueringer, er udtryk for at der *gennemføres flere* evalueringer (og i så fald er anvendelsen af evalueringer siden 2009 fuldkommen eksploderet). Om det faktisk er tilfældet, kan tallene næppe vise, men eksemplet anses for en repræsentativ illustration af vanskelighederne ved at finde systematiske empiriske undersøgelser af omfanget af og en eventuel stigning i anvendelsen af evalueringer. Samtidig kan det ses som udtryk for den ambivalente karakter af forvaltningsviden som både evalueringer og en tilhørende evalueringsforskning har. Det hævdes aldrig at resultaterne af en evaluering har samme karakter som resultaterne af en videnskabelig undersøgelse. Samtidig impliceres det dog at de fund der præsenteres i en evaluering, har samme karakter som resultaterne af en videnskabelig undersøgelse – se senere. Tilsvarende ser ud til at gælde en (meta-evaluerende) doksisk evalueringsforskning som har en tilsvarende ambivalent karakter af undersøgelse, anbefaling og metodologi. Overordnet er der med andre ord ikke den store forskel på en evaluering og en tilhørende ledsagende diskurs benævnt evalueringsforskning, hvilket udgør et væsentligt argument for i denne artikel at efterhånden bruge betegnelsen evaluerende praktik, se senere.

I Auranen (2014; en finsk afhandling om forholdet mellem styring, finansiering og forskning på universiteterne) identificeres en stigende anvendelse af evalueringer: I ”Introduction” (Auranen, 2014, 19-22): ”In science and higher education policy, the accountability demands have been manifested as *increased use of evaluations* [...]” (Auranen, 2014, 19; min kursiv, MN). I ”2 Review of existing research” (Auranen, 2014, 23-54): ”Another strong policy trend was the *increase in research evaluations* [...]” (Auranen, 2014, 28; min kursiv, MN). Og i ”Discussion” (Auranen (2014, 101-109): ”Fourth, *a pervasive evaluation culture* goes hand in hand with the increase in competitive funding. Together with *the overall increase in evaluations of the universities’ (research) activities* [...]” (Auranen 2014, 104, min kursiv, MN). I Auranen (2014) henvises til Slaughter & Leslie (1997) og til Nieminen (2005, 124-125) (begge side 19), samt til Bleiklie og Kogan (2007), til Ziman (1994, 102-106), og til Treuthardt et al. (2006.) (på side 104). Men der henvises ikke til empiriske undersøgelser som kunne støtte

hævdelserne, og Auranen (2014) udgør dermed (endnu) et eksempel på de vanskeligheder der er forbundet med at finde undersøgelser af anvendelsen af evalueringer.

De undersøgelser som er fundet, har alle haft karakter af en blanding af programerklæringer med henvisninger til andres programerklæringer, især vedrørende nødvendigheden af at anvende evalueringer, og metodologier, dvs. forskellige forslag til forbedring af det eksisterende, men ingen systematiske refleksioner over anvendelsen og funktionen af evalueringer som overskrider denne *doxa*. Det som ses, er en naturalisering af forestillingen om det nødvendige i at evaluere. På Danmarks Evalueringsinstituts hjemmeside skrives det således: "Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) *gør* uddannelser og dagtilbud *bedre* - gennem evalueringer, analyser og redskaber, som bidrager til at *udvikle kvalitet*. Vores *viden bruges* på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier."¹⁰ Hævdelsen er altså at evalueringer producerer viden som anvendes, dvs som er efterspurgt. Og EVA producerer den slags viden. Men det som *efterspørges*, er pr definition ikke videnskab som "[...] altid er den kundskab som mangler i en given konjunktur, mod-kundskaben i Bachelards ånd" (Callewaert, 2005, 66). Dvs at evalueringer producerer en slags mellemting mellem praktisk kunnen og videnskabelig viden: En praktisk teori for evalueringer (jf. Durkheim, 1975), en ledsagende diskurs (jf. Brinkkjær og Nørholm, 2005).

Det samme ser ud til at gælde for doksisk evalueringsforskning som med andre ord har karakter af meta-evaluerende forskning. Eller snarere producerer evalueringer og evalueringsforskning noget der falder mellem to stole: det er hverken praktisk kunnen eller videnskabelig viden. Dette tilsyneladende fravær af teoretisk reflekterede empiriske studier af anvendelsen af evalueringer ser ud til at stemme overens med den udvikling i det viste forhold mellem positionerne i et felt af producenter af evalueringsforskning, se ovenfor. Og fordi *doxa* er det modsatte, ses det samtidig at eftersøgningen i doksisk evalueringsforskning af det som er denne artikels fokus, den pædagogiske funktion af evalueringer, bliver forgæves, bl a fordi også doksisk evalueringsforskning (som en ledsagende diskurs til evalueringer) implicerer en teori om genese og struktur af menneskelige handlinger, herunder tale, *uden* en symbolsk økonomi af disse handlinger.

Derfor gennemførtes en søgning på nettet d. 20/9 2019 med søgeordene "sociology of evaluation". Blandt mange fund var disse to tilsyneladende relevante referencer. For det første Cefaï et al. (2015)¹¹ som er noget af det eneste som er fundet, som ser ud til at ligne en evalueringers sociologi. Teksten er en oversigt over forskellige sociologiske tilgange til en sociologi af værdier og værdisættelse (*valuation, evaluation*), dvs egentlig af smag, men refererer ikke forskning som diskuterer hvordan evalueringer i en doksisk forståelse kan forstås som udtryk for socialt fordelte smagsdomme; det som er ambitionen her. Den samme interesse for en smagens sociologi, en sociologi af bedømmelser (*(be)werten, Wertigkeit*) ses i Nicolae et al. (red. 2018) som kalder sig et bidrag

til en social konstruktion af værdisættelse (evaluering), dvs en smagens sociologi. Men at gå direkte til at diskutere evalueringer i termer af smag og hvordan smagen er socialt fordelt, ville dog være at ignorere det væsentlige forhold at evalueringer og tilhørende evalueringsforskning (pr *doxa*) skylder sin legitimitet at anses for at være systematiske og eksplicite, dvs. de anses for at være *det modsatte* af socialt vilkårlige smagspræferencer. Et af denne artikels relativt originale bidrag er at etablere hvordan evalueringer, inklusive en tilhørende evaluerings-forskning, udtrykker en vilkårlig social gruppes *smagsdomme*, hvilket i næste omgang kunne diskuteres i termer af en smagens sociologi.

Anvendelsen af evalueringer inden for universitetsområdet kan illustreres med mine personlige erfaringer af udviklingen før og mens jeg var ansat på Uppsala universitet (2011-2017). Baseret på en række samtaler med kolleger i Norden, forekommer det at der er tale om en generel udvikling.

Under betegnelser som "Kunskapsförsörjning" og "Långsiktig utbildningsvetenskaplig planering och prioritering 2016 (LUPP16)", gennemført på initiativ af dekan og prodekan for Fakulteten för utbildningsvetenskaper, Uppsala universitet og med henvisning til en række evalueringer, fik eller snarere erobrede fakultetets ledelse/administration opgaven at prioritere visse vilkårlige forskningsgrupper med visse vilkårlige forskningstilgange (jf. Uppsala universitet, 2015). Samtidig blev eksistensgrundlaget for visse andre vilkårlige grupper og forskningstilgange undergravet. Dette kostede fx Praxeologi-gruppen livet fordi dens leder blev opsagt og dens hjemmeside blev lukket hvilket fungerer som en symbolsk benægtelse af at tilgangen findes og nogensinde har fandtes.

Desuden ændredes, ligeledes på Uppsala universitet, de kursusevalueringer (*kursvärderingar*) som nu rutinemæssigt gennemføres på samtlige kurser og med deltagelse af (visse af) de kursusdeltagende studenter.¹² Formuleringen af, dvs. kontrollen med kursusevalueringerne flyttede *fra* de undervisere hvis undervisning underkastes evalueringerne *til* en ledelse/administration lokalt eller overordnet; *fra* at være nødvendige, men relativt usanktionerede *samtaler* mellem studenter og underviser under de konkrete omstændigheder *til* at være generaliserede, standardiserede administrative øvelser hvor alle forhold var under stigende kontrol af en ledelse/administration lokalt eller overordnet; en bevægelse *fra* også at fungere i den konkrete sammenhæng (forbedring af undervisningen) *til* stort set kun at fungere som et styringsredskab for en ledelse/administration lokalt eller overordnet baseret på en usystematisk tilfredshedsundersøgelse blandt visse af de studerende; *fra* at foregå som et halvsystematisk mellemværende mellem underviser og studenter *til* at foregå systematiseret og netbaseret, udviklet af og under ansvar af (evt særligt uddannede) personer i universitets ledelse/administration lokalt eller overordnet, og med de samme administrative instanser i fuld kontrol af frem for alt dels det implicerede forhold mellem undervisning og opøvelsen af praktiske færdigheder, dels hvad der kan anses for et "resultat" af evaluerings-øvelserne inklusive hvilke regler der anses gælde for statistisk signifikans og fortolkning af de opnåede "resultater".

Fordi det samtidig blev obligatorisk at foretage sanktionerede, netbaserede *kursvurderinger* efter hvert eneste kursus, steg anvendelsen af evalueringer dramatisk, især, men ikke alene som udtryk for en forventning hos ledelse/administration, men desuden med aktiv medvirken fra en lang række undervisere. Det samme gjorde fremstillingen af forskrifter for evalueringerne (lister over nødvendige elementer, deadlines, behandling, fortolkning, afrapportering osv), ligesom henvisningerne til og derfor også efterspørgslen efter eksternt producerede retningslinjer steg, jf. udviklingen i publikationsaktiviteten hos EVA, se ovenfor. Med et stigende antal evalueringer kom en stigende efterspørgsel efter evalueringsforskning som en anden side af mønten, som en socialt nødvendig ledsagende diskurs til de mange evalueringer.

Det ovenstående kunne umiddelbart ses som udtryk for en kamp om magten mellem en (ond) administration og et (godt) lærerkorps. Rekonstrueret må det dog snarere ses som en kamp mellem forskellige videnskabelige positioner med en filosofi om verden, især en (instrumentel) positivistisme, som sejrrig på bekostning af empirisk funderede, filosofisk reflekterede videnskabelige positioner, fx den praxeologi som er udgangspunktet for denne artikel. Dermed kan det også forklares hvordan positionen ikke bare udtrykker at en (ond) ledelse/administration har eksploiteret en (god) videnspol. Situationen er mere kompliceret og der er snarere tale om at visse personer på visse bestemte videnskabelige positioner ikke alene erobrer definitionsretten i et videnskabeligt landskab, men også erobrer magten til administrativt at udrydde konkurrerende videnskabelige positioner, tilmed på en måde så det kan se ud som om disse positioner aldrig har fandtes. Jf. at både dekan og prodekan på Fakulteten for utbildningsvetenskaber, Uppsala universitet er (befordrede) professorer. Med bl a en naturalisering af anvendelsen af doksiske evalueringer som redskab. Og på sin vis udgør forandringerne en form for decideret kulturrevolution, med enhver af dette ords negative konnotationer: en *mangfoldig* måde at forstå og forklare verden på er ved anvendelsen af evalueringer som et socialt nødvendigt redskab afløst af en *enfoldig* måde at forstå og forklare verden på.

Det ovenstående er sandsynligvis netop en sådan (anti-demokratisk, despotisk) udvikling som Immanuel Kant advarer mod i sin tekst fra 1798 (jf. Kant, 1798/1998, 291): Udviklingen kan rekonstrueres som del af en kamp mellem en svag videnskabelig pol (*venstre*, jf. Kant, 1798/1998) og en tilbagetrukket stærk stat i samfund efter det moderne som nu og *qua* tilbagetrukket udøver sin magt pr delegat (*højre*, jf. Kant, 1798/1998). Og det som står på spil i kampen, er bl a retten til at definere ikke alene *hvad* der skal læres, men også *hvordan* dette (skal) læres, herunder hvad der skal undervises i, og hvordan. Det ovenstående stemmer desuden med konstruktionen af feltet af producenter af evalueringsforskning som et decideret afhængigt felt, en del af et magtens felt hvor centrale forestillinger (*doxa*) er fælles med ideologisk betingede forestillinger i magtens felt og ikke er et resultat af et selvstændigt videnskabeligt arbejde (jf. Nørholm, 2005, 2008a, 2008c), se også ovenfor.

Afslutningsvis er det på sin plads som sædvanlig at understrege at det ikke er pointen at vise at det som findes, det som under de givne omstændigheder *kan* findes, er *forkert*. Pointen er at vise hvordan det som *kan* findes, fungerer, og at det har visse væsentlige samfundsmæssige konsekvenser at det som findes, naturaliseres *som om det var det eneste*, hvilket samtidig *udelukker alternative forklaringer*.

En praxeologisk definition af evaluering/evaluerende praktik

Som nævnt ovenfor, opsummerer denne artikel min forskning som den er formidlet i en længere række publikationer fra de seneste ca 25 år, jf. referencelisten. Der præsenteres altså kun i ret begrænset omfang nye fund, og artiklens relativt originale bidrag er snarere den sammenstilling som er foretaget, og at fremstille det på denne måde.

Under de givne omstændigheder, i samfund efter det moderne og som en del af en neoliberal offentlig ledelsesform, en new public management, har evalueringer, inden for rammen af en praxeologisk (videnskabelig) forklaring) og i den normale form de har fået siden ca. begyndelsen af 1980'erne, pr. definition den egentligt pædagogiske funktion:

- at være en systematisk forhindring for at der (kan) produceres en systematisk/videnskabelig indsigt i det som underkastes en evaluering
- at sikre at allerede socialt nødvendige¹³ administrative initiativer (kan) tages som om de byggede på resultaterne af en undersøgelse, og ikke, sådan som det snarere er tilfældet, pr. (administrerende/bureaukratiserende) *habitus* og som en legitimering af socialt nødvendige administrative initiativer.

Dels er udgangspunktet for de prioriteringer og initiativer som tages efter en evaluering, i de såkaldte resultater af en gennemført evaluering, dels tages disse initiativer eller prioriteringer pr. administrerende/bureaukratiserende *habitus* (dvs. pr. krop) frem for pr. systemiseret indsigt, hvilket ellers er det som impliceres, og som giver evalueringerne legitimitet. Derfor har evalueringer desuden og pr. definition den egentligt pædagogiske funktion:

- at cementere og udvide en eksisterende, principielt vilkårlig, ulige social fordeling af materielle og symbolske goder og dermed af magt.

Denne praxeologiske, videnskabelige definition af den egentligt pædagogiske funktion af en evaluering er baseret på resultaterne af min egen empirisk funderede, teoretisk-filosofisk reflekterede forskning siden midten af 1990'erne, sådan som den er afrapporteret i et antal publikationer, jf. referencelisten herunder. Under de givne sociale omstændigheder ser det desuden ud som om denne pædagogiske funktion af en evaluering er en evaluerings eneste funktion.

Definitionen udgør ingen trussel for producenterne af evalueringer eller evalueringsforskning fordi den er produceret på en position uden for et felt af producenter af evalueringer eller evalueringsforskning. Men fordi evalueringer og evalueringsforskning er del af en new public management og produceres i en decideret afhængig del af et politisk-administrativt felt, et magtens felt, udfordrer denne definition *legitimiteten* af det som produceres i et felt af producenter af evalueringer eller evalueringsforskning.

Det kan måske være nødvendigt at understrege at selvfølgelig er en evaluering en evaluering (jf. note 1). Intet andet kan legitimt kaldes en evaluering, dvs at pr. feltkræfter er intet andet en evaluering end det som kalder sig og anerkendes for at være en evaluering. Men en evaluering er ikke relativt autonom; den har en anden herre. Så fordi en evaluering gennemføres pr. administrerende/bureaukratiserende *habitus*, dvs har en administration/et bureaukrati som herre, så får man netop ikke den slags bedømmelse der lægges op til, og som legitimerer en evaluering. Så hvis ikke de givne omstændigheder som betinger evalueringerne, medregnes når man vil forstå og forklare evalueringerne som naturaliserede forekomster i verden, opnås ingen forklaring som går ud over de givne omstændigheder og forudsætninger, og der opnås ikke en forklaring som overskrider feltets selvforståelse/*doxa*.

Så på *den ene side* er en evaluering en evaluering fordi intet andet legitimt kan kaldes og anerkendes for at være en evaluering. Og fordi en administration/et bureaukrati og alle andre agerer som om en evaluering faktisk bedømmer, finder fejl og mangler respektive de gode sider, og foreslår forbedringer osv., *er* det der udføres, en evaluering. Samtidig og på *den anden side*, udføres der med en evaluering ikke en eftertænkning, systematisk undersøgelse som finder fejl og mangler og foreslår forbedringer, fordi de normale evalueringer har denne anden herre som sætter grænser og bestemmer indhold, metoder, kriterier, forudsætninger, betingelser, naturaliserer de vilkårlige omstændigheder osv. Så i og med miskendelsen af alle indvendingerne ser det desuden ud som om evalueringer *alene* har den pædagogiske funktion som skitseres her.

Dette tilbyder en evaluering/evaluerende praktik

Det som evalueringer (evaluerende praktikker) og evalueringsforskning (meta-evalueringer, meta-evaluerende praktikker) tilbyder, er

- hvad der ser ud til at være principielt *usammenlignelige* og *ikkereproducerbare resultater* frembragt gennem undersøgelser med *hemmelige kriterier*. Dette ses frem for alt på baggrund af anvendelsen i analysen af Bourdieus *habitus*-teori som argumenterer for at menneskelige handlinger ikke kommer i stand på baggrund af bevidste, rationelle overvejelser (de er ikke teori i nogen form omsat til praktik), men kommer i stand på baggrund af en praktisk orientering med *habitus* i bunden som generativt princip (jf. Bourdieu, 1977). Dette kombineres med Wittgensteins argumenter for at

menneskelige handlinger ikke er en regelfølge, men en *praxis* (1960, §§81ff), samt med overvejelserne i Lundgren (1979) samt Lundgren & Franke-Wikberg (1980, især 142-152) over konsekvenserne af at evalueringer ligger inden for et bestemt udgave af logisk positivisme (en instrumentel positivisme)

- at forvandle politisk-ideologiske stillingtagener, dvs. forvandle vilkårlige sociale grupperes socialt vilkårlige smags-domme til noget der fremtræder som, og som dermed kan forveksles med resultater af systematiske undersøgelser; pr social alkymi forvandles det subjektive til det objektive.¹⁴ Dette ses frem for alt på grund af implikationen af og forventningen om at anvendelsen af den samme metode systematisk og uanset omstændigheder garanterer en undersøgelses kvalitet, og om at det derved sikres at der produceres ensartede resultater (sandhed). Dette ses inden for logisk positivisme (jf. Lundgren, 1979) som dog snarere må ses som "[...] filosofien om videnskaben som et spejl [...]" (Bourdieu, 1994, 115) end som en teori/metode udviklet på baggrund af og til anvendelse i empiriske studier. Desuden implicerer en doksisk (positivistisk) evalueringsforskning det samme forhold mellem observatør og det observerede som i magtens felt (jf. Nørholm, 1995)
- en pointering af nødvendigheden af at undlade at anvende betegnelserne "undersøgelse", "resultat" osv. (og fx "evidens") i forbindelse med evalueringer/evaluerende praktikker. Frem for alt for at forhindre sammenblandingen af ideologisk betingede forestillinger med et systematisk opnået udkomme af empirisk funderede, teoretisk-filosofisk reflekterede studier. Eksempelvis anses menneskelige handlinger inden for en praxeologisk (videnskabelig) ramme for principielt unikke praktiske tilpasninger til principielt unikke praktiske situationer under principielt unikke praktiske omstændigheder, genereret af en opfindsom praktisk sans med *habitus* i bunden som generativt princip (jf. Bourdieu, 1977). I forbindelse med evalueringer/evaluerende praktikker behandles menneskelige handlinger under en idemæssig eller ideologisk betinget, implicit forudsætning om præcis det modsatte.

Videre analyse til en definition: Evaluerende praktikker, ikke evalueringer; relationen til main stream-evalueringer

Fordi den definition som tilbydes her, er empirisk funderet, teoretisk-filosofisk reflekteret, er den det diametralt modsatte af definitionerne i normal evalueringsforskning eller i normale metodebøger for evalueringer: qua praktiske teorier (jf. Durkheim, 1975) er de normale definitioner normative mod *det evaluerede*, mod *funktionen af evalueringen*, mod *evalueringens udformning*, mod *forholdet mellem metodebeskrivelse og praktisk udførelse* og, i forbindelse med evalueringer af evalueringer, meta-evalueringer, også mod *det evaluerede evalueringssystem*. I modsætning til den definition som præsenteres her, fungerer

de praktiske teorier for evalueringer som socialt nødvendige (meta-evaluerende, evt meta-meta-evaluerende osv.) ledsagende diskurser for evalueringerne, evalueringsforskning osv (jf. Brinkkjær & Nørholm, 2005). Definitionen her dækker de evalueringer som hidtil har fandtes, både evalueringer med betegnelsen evalueringer, og evalueringer uden denne betegnelse. Definitionen *både* som redskab til at forstå og forklare genese og struktur af doksiske evalueringer *og* som et analytisk redskab til at identificere praktikker som har samme evaluerende funktion, og som dermed qua evaluerende praktikker pr. definition også er evalueringer. Derimod er definitionen ikke en forskrift for hvordan en evaluering skal se ud hvis den skal udføres rigtigt.

Efter at det uden held længe har været forsøgt at forklare hvordan arbejde som ikke bar betegnelsen evaluering, alligevel burde opfattes som en evaluering, forekommer det mere præcist at arbejde med betegnelsen *evaluerende praktikker* frem for *evalueringer*. Dette indebærer også at evalueringsforskning, en socialt nødvendig anden side af evalueringer, rummes i betegnelsen. Frem for alt signaleres dermed at det er *funktionen af de konkrete handlinger* det handler om, ikke at de konkrete handlinger skal se ud på en bestemt måde eller følge bestemte forud fastsatte regler for at kunne analyseres som evalueringer, hvilket desuden ville være et knæfald for en doksisk position. Dernæst udtrykker det et systematisk *brud* (jf. Bachelard, 1973) med alene at analysere det som pr. administrative betegnelser præsenterer sig som evalueringer - det som pr. sociale feltkræfter *er* evalueringer – og det indebærer en systematisk konstruktion af et videnskabeligt objekt frem for at arbejde med et forkonstrueret objekt (jf. Bourdieu *et al.*, 1991). Endelig indebærer skiftet i terminologi en reference til Bell (1992) hvor en væsentlig skelnen er mellem *ritual* og *ritual practice* (jf. titlen).

I forbindelse med formuleringen af denne definition er der foretaget visse metodiske og empiriske valg. En evaluering/evaluerende praktik udføres af nogen og ikke af ingen, den udføres af en evaluator/evaluerende praktiker. I arbejdet har jeg af pragmatiske grunde systematisk undladt at undersøge disse aspekter skønt det absolut ville være interessant at undersøge hvordan en tilbøjelighed til at vælge at udføre evalueringer/evaluerende praktikker er fordelt i et socialt landskab. Med udgangspunkt i diskussionen i Nørholm (2003, tekst til figur 1 og 2) anses stillingtagenen, at ville gøre det som blev valgt gjort (evaluering/evaluerende praktik) på den ene side og livsstilen hos den som valgte at gøre det (evaluator/evaluerende praktiker) på den anden for at være *to sider af samme sag*: Ifølge Bourdieu (1984, pp. 126-131) er feltet af stillingtagener homologt med feltet af livsstile (feltet af sociale positioner), og feltet af stillingtagener formidles til feltet af livsstile af et homologt felt af *habitus* (dispositioner). Desuden ser formidlingen (via *habitus*) ud til at foregå begge veje: Kendes en stillingtagen, kan man (tendentielt) teoretisk rekonstruere den korresponderende livsstil som den pågældende stillingtagen formidles til, og kendes en livsstil, kan man (tendentielt) teoretisk rekonstruere den korresponderende stillingtagen som den

pågældende livsstil formidles til. Livsstil og stillingtagen er to sider af samme mønt, formidlet af *habitus*.

Perspektivering; eksempler på anvendelse af evaluerende praktikker i skole/uddannelsessystemet – og andre steder

Et eksempel på hvordan definitionen kan anvendes, kunne være at se på hvad den indebærer for en forståelse af skole/uddannelsessystem:

I samfund i og efter det Moderne ser uddannelsessystemet med tilhørende forskningssystem i den sammenhæng ud til at udgøre et prominent eksempel på et socialt sorterende, intrikat system af evalueringer og selvevalueringer (evaluerende og selvevaluerende praktikker) (jf. desuden Bourdieu & Passeron, 1992 om skolesystemets sociale funktion). I forbindelse med evalueringer af og i uddannelsessystemet og den tilhørende (metaevaluerende) evalueringsforskning, får vi en flerdobbelt socialt sorterende forhindringsstrategi eller et flerdobbelt socialt sorterende forhindringssystem:

- de praktikker i skole som fungerer evaluerende i forhold til eleverne (undervisning, læreplaner, eksamination, ordensregler, skematider osv.), forhindrer indsigt i hvad eleverne kan og gør (fordi det frem for alt er elevens sociale oprindelse som evalueres såvel i det daglige arbejde som ved eksaminationer og prøver af enhver slags),
- de praktikker som fungerer evaluerende i forhold til skole (evalueringer af uddannelse og undervisning osv.), forhindrer indsigt i hvad skolen kan og gør, og
- de praktikker som fungerer evaluerende i forhold til evalueringer af uddannelse og undervisning (metaevalueringer, metaevaluerende evalueringsforskning osv.), forhindrer indsigt i hvad evalueringerne kan og gør.

Men ikke alene forhindres nogen i at lære noget i (den tid de er i) skolen, de forhindres også i at gå et andet sted hen og lære det fordi tiden er begrænset og aldrig kommer igen. Så dels forhindrer skolens evalueringer/evaluerende praktikker en indsigt, dels forhindres de personer som udfører eller underkastes evalueringer/evaluerende praktikker, i at gøre noget andet i den samme tid. Det bliver dermed en dobbelt forhindringsstrategi. Dette ser ud til at gælde generelt.

Men også andre systemer ser ud til at kunne omfattes af definitionen. Inden for et juridisk felt er *præcedens* det evaluerende princip som frem for det modsatte som legitimerer systemet, sikrer en *ulige* behandling pr symbolsk ligebehandling: præcedens er det sæt af principper, den historie, en fælles officiel hukommelse som gør enhver jurist i stand til nogenlunde præcist at forudsige hvor meget en bestemt kriminel handling 'koster'. Det er samtidig et eksempel på hvordan den juridiske administrator og ordensopretholder *par excellence*, dommeren, kan henvise til det over tid opbyggede retfærdighedens princip som på samme tid sikrer dommeren magten og gør ham uskyldig i forhold til at udøve magten på en

partisk måde. Processen, rettergangen, udgør en serie (selv)evalueringer/(selv)evaluerende praktikker og juristen, advokaten er den kontrollant som sikrer at princippet præcedens følges når dommeren afsiger sin dom. Angiveligt for at sikre retfærdigheden, hvilket dog skjuler (indebærer en miskendelse af) at retfærdigheden sikres for nogle og ikke for alle.¹⁵

Desuden kan principperne/definitionen anvendes til en forståelse af andre systemer, såsom sundhedssystemet, et system for tildeling af sociale ydelser, systemer af forskellige undersøgelser, udredninger, offentlige høringer, grænseværdier osv. og bedømmelser af stort set enhver tænkelig slags, hvad enten de påstås være systematiske eller er helt usystematiske. Uanset hvad, så fungerer disse bedømmelser som vilkårlige smagsdomme, tilmed som vilkårlige sociale gruppers lige så socialt vilkårlige smagsdomme. Læg dertil at en aktivitet i stedse stigende grad inden for en New Public Management kun anerkendes som legitim med et tilhørende kontrolsystem eller evalueringssystem,¹⁶ dvs. med et tilhørende system af evaluerende og selvevaluerende praktikker: mere eller mindre eksplicite og veludviklede systemer til standardisering, legitimering, autorisation, kvalitetssikring, kontrolmyndigheder, grænseværdi-systemer osv. For slet ikke at tale om systemer hvor tildeling af privilegier sker med eller uden ansøgning osv. Altid og overalt skjuler det påstået systematiske at arbejdet foregår pr *habitus*, dvs. at det skjules at de tilhørende sorteringer tendentielt reproducerer allerede eksisterende især sociale og materielle forskelle og dermed fungerer til at reproducere en eksisterende, vilkårlig social orden frem for det modsatte, hvilket ellers er det som giver systemerne deres legitimitet.

Morten Nørholm, docent (pædagogik), ph.d. (pædagogik); morten.norholm.job@gmail.com

Noter

- 1 Betegnelsen ”normal” eller ”doksisk” for det normale respektive det doksiske forekommer redundant. På grund af de herskende sociale feltkræfter kan intet andet end normal/doksisk evalueringsforskning legitimt (eller meningsfyldt) kaldes evalueringsforskning. At opretholde en skelnen udgjorde dels et forsøg på at fastholde at *doxa* er vilkårlig og ikke naturlig, dels et retorisk forsøg på at fastholde at også en videnskabelig forskning om evalueringer bør rummes i betegnelsen evalueringsforskning. Det viste sig dog hurtigt at betegnelsen blev nærmest komisk, hvilket samtidig viser hvordan sociale feltkræfter kan forhindre en meningsfyldt diskussion af evalueringer/evalueringsforskning.
- 2 <https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/persons/eri> - hentet august 2019.
- 3 https://politicalscience.ku.dk/staff/Academic_staff/?pure=en/persons/184767 hentet august 2019.
- 4 <https://forskning.ku.dk/find-en-forsker/?pure=da/persons/91164> hentet august 2019.

- 5 <https://www.cbs.dk/en/research/departments-and-centres/department-of-management-politics-and-philosophy/staff/fompp> - hentet august 2019.
- 6 <https://vbn.aau.dk/da/persons/108095> - hentet august 2019.
- 7 <https://www.linkedin.com/in/hanne-kathrine-krogstrup-8269a239>
hentet september 2019
- 8 MN's publikationer må findes via Digitala Vetenskapliga Arkivet (www.diva-portal.org/).
- 9 Samme tendens udtrykkes i aktiviteterne hos det danske statslige Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). I perioden 2000 til 2018 stiger antallet af *udgivelser* fra 5 i år 2000, over 53 i år 2009 til 103 i år 2018 (en nærmest retlinet stigning). Der er ikke kun tale om evalueringer, men desuden om bl.a. hjælp til at forstå evalueringerne, uddrag og fortolkninger osv. Stigningen i antallet af udgivelser tages som udtryk for at fokus på evalueringer stiger kraftigt over perioden. Om anvendelsen af evalueringer også stiger, er det principielt umuligt at vide.
- 10 Jf. <https://www.eva.dk/om-eva> - hentet 20190916. Min kursiv, MN.
- 11 Findes på:
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10746-015-9344-6>
hentet 20190921.
- 12 Det er kun visse af studenterne som besvarer en kursusevaluering, men fordi der opretholdes en streng anonymitet i forhold til besvarelsene, kan der ikke opnås nogen som helst systematisk indsigt i *hvem* der svarer *hvad*. Ingen ved fx om de studenter som besvarer kursusevalueringen, faktisk deltog i kurset, og det forudsættes at ethvert socialt forhold er uden indflydelse. En *kursvärdering* er dermed et godt eksempel på hvordan en (stipuleret) systematik forhindrer produktionen af viden om det evaluerede, og er med andre ord først og fremmest en opinionsundersøgelse foretaget i en ukendt population.
- 13 ”Det socialt nødvendige” er meget konkret det som opretholder, reproducerer og udbygger en eksisterende social orden, inklusive en principielt vilkårlig, ulige fordeling af materielle og symbolske goder (jf. Bourdieu og Passeron 1992).
- 14 Dette understreges af en væsentlig pointe såvel i *Reproduction* (Bourdieu og Passeron 1992) som i *Noblesse d'État* (Bourdieu 1989), at *social kapital*, frem for alt social oprindelse som baggrund for valg af den rette uddannelse, er vigtigere end de uddannelseskapitaler som ellers legitimerer et meritokrati. Og betydningen af social kapital, især social oprindelse, forstærkes af evalueringer/evaluerende praktikker.
- 15 Jf. de afsluttende ord i *Animal Farm*: ”All animals are equal, but some animals are more equal than others” (Orwell, u.å., 123). Jf. desuden Bourdieu (1987) og Nørholm (1997a).
- 16 Jf. fx at i Sverige har hver eneste myndighed en kontrolmyndighed – mens ingen kontrollerer kontrollanten.

Referencer

- Auranen, Otto. 2014. *University Research Performance - Influence of funding competition, policy steering and micro-level factors*. To be presented, with the permission of the Board of the School of Social Sciences and Humanities of the University of Tampere, for public discussion in the Auditorium Pinni B 1097, Kanslerinrinne 1, Tampere, on March 21st, 2014, at 12 o'clock. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere 2014
<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/95030> - hentet 2019-09-16.
- Bachelard, Gaston. 1976. *Nej'ets filosofi*. Stjernebøgernes Kulturbibliotek, København: Vinten.
- Bell, Catherine. 1992. *Ritual theory, ritual practice*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Bleiklie, Ivar og Maurice Kogan. 2007. "Organization and Governance of Universities". *Higher Education Policy* 20, 477-493.
- Bourdieu, Pierre. 1977. *Outline of a theory of practice*. Cambridge Studies in Social Anthropology, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre 1984. *Distinction: A sociology of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre. 1987. "The Force of Law: Toward a Sociology of the Juridical Field". *Hastings Law Journal*. Volume 38, Issue 5 Article 3, 814-853.
- Bourdieu, Pierre. 1989. *La Noblesse d'état: Grandes écoles et esprit de corps*. Paris: Minuit.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Chamboredon, Jean-Claude Passeron. 1991. "Part One - The break", "Part Two - Constructing the object". In *The Craft of Sociology. Epistemological Preliminaries*, pp. 13-31, 33-55. Berlin: Walter de Gruyter.
- Bourdieu, Pierre og Jean-Claude Passeron. 1992. *Reproduction in Education, Society and Culture*. 2nd. edition, London: Sage Publications.
- Bourdieu, Pierre og Beate Kraus. 1994. "I mellemtiden har jeg lært alle den sociologiske forståelses sygdomme at kende". In *Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori*, red. Callewaert, Staf, Martin Munk, Morten Nørholm, Karin Anna Petersen, 111-127. København: Akademisk Forlag.
- Brinkkjær, Ulf og Morten Nørholm. 2005. "What is the Relation between Human Practical Action and an Accompanying Discourse?: Discussing the status of practical theory". *Social Work & Society*, 3(1): 59-71, Bielefeld.
- Callewaert, Gustave 2005. "Videnskab og engagement". In *Utbildningsforskning som vetenskap och som professionens kunskap/Uddannelsesforskning som videnskab og som professionsviden*, ESEP: Ethos in Society, Education and Practices. Rapport nr 1, 65-96, Pedagogiska Institutionen, Uppsala universitet.

- Cefäi, Daniel, Bénédicte Zimmermann, Stefan Nicolae, Martin Endreß. 2015. *Sociology of Valuation and Evaluation, Human Studies* Special Issue, 38–1. Dordrecht: Springer. Open Access: <https://www.uni-trier.de/index.php?id=60322&L=0#c203819> hentet 20190921.
- Durkheim, Émile. 1975. "Om pædagogikkens væsen og metode". In *Opdragelse, uddannelse og sociologi*, 60-80, 11x18/samfund, København: Carit Andersens Forlag.
- Foss Hansen, Hanne. (2003). *Evaluering i staten. Kontrol, læring eller forandring?*. København: Samfundslitteratur.
- Kant, Immanuel. 1798/1998. "Der Streit der Fakultäten". In *Schriften zur Anthropologie Geschichtsphilosophie Politik und Pädagogik*. Werke in Sechs Bänden. Band VI, Sonderausgabe, 261-393. Darmstadt.
- Lundgren, Ulf P. 1979. "Educational Evaluation. A Basis for, or a Legitimation of, Educational Policy". *Scandinavian Journal of Educational Research*, 23: 31-45.
- Lundgren, Ulf P. og Sigbritt Franke-Wikberg. 1980. *Att värdera utbildning*. Del 1: *En introduktion till pedagogisk utvärdering*. ALMAserien 103. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Nicolae, Stefan, Martin Endreß, Oliver Berli, Daniel Bischur, (red.)(2018). *(Be)Werten. Beiträge zur sozialen Konstruktion von Wertigkeit*. Dordrecht: Springer.
- Nieminen, Mika. 2005. *Academic Research in Change. Transformation of Finnish University Policies and University Research during the 1990s*. Commentationes scientiarum socialium 65. Helsinki: Finnish Society of Sciences and Letters.
- Nørholm, Morten. (*pro manuscripto*). "Bostadens pris. Pedagogiska funktionen av en granskningsprocess - om informellt lärande i civilsamhället i inskickade yttranden och om möjligheten att yttra sig".
- Nørholm, Morten. 2019. "Outlining a theory of the social and symbolic function of evaluations of education". *Praxeologi. Et kritisk reflektivt blick på sosiale praktikker*. Bergen Open Access Publishing, Universitetet i Bergen
- Nørholm, Morten. 2016a: "Samarbejde på tværs eller centralisering pr symbolsk decentralisering?". Review af Frederiksen, Jesper. 2015. *Tværprofessionelle velfærdsprofessioner: Tværsamarbejde som en social praktik for den neoliberale velfærdssfats professioner*. Ph.d.-afhandling i samfundsvidenskab, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet. *Praktiske Grunde*, 1-2: 105-118.
- Nørholm, Morten. 2016b: "Det autonome universitet er truet af akademiseringen af mellemuddannelserne – En aktuell kommentar om valget af ny rektor for Uppsala Universitet". *Dansk pædagogisk Tidsskrift*, nr. 4: 63-67.

- Nørholm, Morten. 2016c. "En livsfarlig New Public Management-cocktail: Utvecklingen av bästa undervisningsmetoden tar fokus från när, var och hur elever lär sig." *Universitetsläraren*. Stockholm: Sveriges universitetslärarförbund. SULF) 27 juni. LINK: <https://universitetslararen.se/2016/06/27/en-livsfarlig-new-public-management-cocktail/>.
- Nørholm, Morten. 2015. "Et slør bag et røgslør: UKÄ's 2015-evaluering af den svenske forskeruddannelse". *Praktiske grunde*. Tidsskrift for kultur og samfundsvidenskab, 104-107.
- Nørholm, Morten. 2011a. "Social alkymi, konsekration, reproduktion: resume, analyse og kritik af Evaluering af forskningsrådssystemet i Danmark". *Praktiske grunde*. Tidsskrift for kultur og samfundsvidenskab, København: HEXIS. 5(1): 26-42.
- Nørholm, Morten. 2011b. "Kampen om forskningsmidler ødelægger forskningen". Indlæg d. 7. september på bloggen *FORSKNINGSFRIHED?* Permanent link: <http://professorvaelde.blogspot.se/2011/09/kampen-om-forskningsmidler-delgger.html> - hentet 20190831.
- Nørholm, Morten. 2010. "Undervisningsindustri påvirker offentlig uddannelsespolitik". *Praktiske Grunde - Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*, 170-174.
- Nørholm, Morten. 2009a. "Selskabstømning i akademiet: om universitetsledelse og New Public Management, om eksploiteringen af en erkendelsesøkonomi, om Kant og Bourdieu". *Praktiske Grunde - Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*, 31-52.
- Nørholm, Morten. 2009b. "Outlines of the social and symbolic function of evaluations of education". Paper præsenteret på konferencen "Beyond Bourdieu - Habitus, Capital & Social Stratification" på faget sociologi, Københavns Universitet d. 1.-2. december 2009.
- Nørholm, Morten. 2008a. *Om den sociale og symbolske funktion af uddannelsesevalueringer: Konstruktionen af et objekt*. ph.d.-afhandling, 2. udgave København: Forlaget HEXIS.
- Nørholm, Morten. 2008b. "Om uddannelsesevalueringers sociale og symbolske funktion". In Petersen, Karin Anna og Marianne Høyen (red.). *At sætte spor på en vandring fra Aquinas til Bourdieu*, 339-359. København: HEXIS Forlag.
- Nørholm, Morten. 2008c. "Om evalueringsforskningens relative autonomi". In: *Studier af pædagogisk praksis*, red. Morten Nørholm, Knud Jensen, Niels Rosendal Jensen, 131-160. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Nørholm, Morten. 2005. "Danske producenter af det som kalder sig og anerkendes for at være evalueringsforskning". In *Kulturstudier i Sverige*, 743-758. Linköping: Linköping University Press.

- Nørholm, Morten. 2003. "Ansætter til en diskussion af køn, omsorgsudøvelse og investeringen af en uinteresseret god vilje". Paper fremlagt på Landsseminaret 2003 for ph.d.-studerende inden for pædagogisk forskning og uddannelsesforskning: "Subjekt, Diskurs, Erfaring – Aktuelle positioner i Pædagogisk, Lærings- og Uddannelsesforskning", Forskerskolen for Livslang Lærings Landsseminar på Roskilde Universitetscenter i oktober 2003.
- Nørholm, Morten. 2001a. "Uddannelsesevalueringer og social reproduktion". In Petersen, Karin Anna. (red.) *Praktikker i erhverv og uddannelse*, 549-575 København: Akademisk Forlag.
- Nørholm, Morten. 2001b. "The Social and Symbolic Function of Evaluations in Modern Society". Paper delivered at RUC 3-4 december 2001, at Seminar for PhD-students and scholars: "The Idea and Practice of Evaluation in Modern Society".
- Nørholm, Morten. 1999. "Ro og ordnede forhold i sygeplejerskeuddannelsen?": del I og II. *Klinisk Sygepleje*, 13. årgang (3 og 4): 204-208, 248-253. København: Munksgaard.
- Nørholm, Morten. 1997a. "At rive rettens skranker ned skaber symbolsk fornedrelse." *Lov og ret*, nr. 6, december: 5-8. København: Advokat-samfundet.
- Nørholm, Morten. 1997b. "Resume, analyse og kritik af Evaluering af Sygeplejerskeuddannelsen": Del I og II. *Klinisk Sygepleje*, 11. årgang (1 og 2): 34-44, 84-92. København: Munksgaard Forlag.
- Nørholm, Morten. 1995. "Forholdet mellem observatør og det observerede i videnskab, forvaltning og undervisning: mellem Niels Bohr og Pierre Bourdieu". In *Praktikteori i sundhedsvidenskab*, red. Karin Anna Petersen, 31-43. København: Akademisk Forlag.
- Nørholm, Morten og Karin Anna Petersen. 2013. "Standardsituasjoner kun i bøker". *Sykepleien*, nr. 13: 82-83. Norsk Sykepleierforbund. Link: <https://sykepleien.no/2013/12/standardsituasjoner-kun-i-boker> hentet 20190912.
- Orwell, George. u.å. *Animal Farm. A Fariy Story*. With an introduction by C.M. Woodhouse. Udgivet af Signet Classics som et fotografisk genoptryk af originaludgaven fra 1946.
- Slaughter, Sheila og Larry L. Leslie. 1997. *Academic Capitalism. Politics, Policies, and the Entrepreneurial University*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Treuthardt, Leena, Mira Huusko, Taina Saarinen. 2006. "Management by Results and Higher Education Evaluation as Fashions and Success Stories: The Case of Finland". *Studies in Higher Education*, 31: 2, 209-218.
- Uppsala universitet. (2015). *Utdrag. Protokoll nr. 4*. Sammanträdesdag 2015-12-02. Fakultetsnämnden för utbildningsvetenskaper, diarie-nr.: UTBVET 2015/310. Uppsala universitet.

- Wittgenstein, Ludwig. 1960. *Philosophische Untersuchungen*. Schriften, 279-544.
Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Ziman, John. 1994. *Prometheus Bound. Science in a Dynamic Steady State*.
Cambridge University Press.

